מחלסה לקרית שמונה 1952 - 2026

החאן המשוחזר, צילום: יואל פיקסלר 2026

חלק ב'

אתרים וחיי יום יום

אבני מורשת

תחקיר וכתיבה

ד"ר יואל פיקסלר

[10/2026]

נחל עין זהב

תחילתו בהרי נפתלי כנחל אכזב, עם כניסתו לקרית שמונה הוא ניזון ממעיין הזהב השופע לאפיקו והופך אותו לנחל איתן הזורם כל ימות השנה. ספיקתו השנתית של מעיין הזהב מגיעה ל- 3.6 מליון מ"ק. המעיין הנובע באִי תְּנוּעָה על כביש 90 בצפונה של קריית שמונה. נחל עין הזהב זורם לכל אורך קרית שמונה בתעלה פתוחה ובמעברי מים מתחת לכבישים. בקצה הדרומי של קרית שמונה מתועל הנחל דרך תעלת בטון פתוחה המזרימה את מי הנחל ממערב למזרח עד לחיבורו לתעלה המערבית של עמק החולה. אורכו של הנחל מגיע לכ – 2.5 ק"מ.

רחצה ב"מעיין הבורדי"

"המעיין הבורדי" ברחוב "דוד שמעוני". אין מדובר במעיין נוסף, אלא בהתרחבות האפיק לכדי בריכה רדודה ושובת לב שעברה פיתוח בשנת 2018. בעבר כונה מעיין עין זהב בפי תושבי המקום "מעיין הבורדים", בשל השימוש הנרחב שעשו בו עולי בורדיסטן שהתגוררו בסמוך. בתחילת 1950 יושבו עולי בורדיסטן במעברת אוהלים מעל המעיין ממערב לכביש ראש פינה- מטולה למשך שלוש שנים כמו רבים אחרים שהגיעו אחריהם. העולים, שסבלו מרעב ותנאי מגורים עלובים, הצטרכו להעלות מים מן המעיין אל מחנה האוהלים. כיבוס הבגדים והרחצה במיוחד של הילדים התנהלו סביב המעיין, לא לפני שהמים הורתחו במקום.

גם לאחר המעבר לבתי הקבע בשנת 1954 נמשכה רחצת הילדים במים חמים סביב המעיין במשך שלוש שנים. באותן שנים נבנו ברחוב דוד שמעוני בית כנסת כורדי ומקווה טהרה, שקבל מימיו מתעלה, שנמשכה מן הנחל, שניהם כבר לא קיימים.

"המעיין הכורדי" לאחר שיקום הנחל

צילום: יואל פיקסלר 2026

שילוט במקום

צילום: יואל פיקסלר 2026

בשנות התשעים של המאה העשרים החלה חברת "נביעות" לשאוב את מימי מעיין הזהב בנוסף ל"מקורות" ששאבה מים לאספקה לתושבי קרית שמונה וכתוצאה מכך פסקו המים לזרום ואפיק הנחל הפך יבש. הדבר פגע בכל הטבע והאקולוגיה סביב הנחל ובתי גידול שונים פסקו מלהתקיים. בשנת 2011 לאחר מאבק ציבורי נרחב בהובלת "העמותה לשימור קסמי טבע ונוף" בקרית שמונה (ובעזרת גופים נוספים) פסקה שאיבת המים ע"י חברת "נביעות" והמים שבו לזרום בנחל.

מעברי מים לפני שיקום הנחל

במהלך השנים בוצעו פרוייקטים שונים לשיקום הנחל כגון הרחבת מעבירי המים, טיפול בגדות הנחל ועוד. כמו כן הוקם פארק הזהב וכן חורשת קק"ל בו הנחל זורם במופע טבעי לרווחת התושבים והמבקרים.

מעבר מים לאחר שיקום הנחל

גם בשנים האחרונות מנסה עירית קרית שמונה להוביל תוכניות לשיקום הנחל כחלק מתוכניות פיתוח התיירות במקום, בגון תוכנית "עיר הנחלים", אך לאור ארועי השנים האחרונות התוכניות לא הגיעו לכדי מימוש.

הנחל לאחר שיקומו

צילום: יואל פיקסלר

פארק הזהב

בימיה הראשונים של קרית שמונה (1949) זרמו מים רבים בנחל עין זהב והיה אפשר לשחות באגם. שאר האזורים שהם היום חלק מפארק הזהב, ובמיוחד אזור "הג'ונגל" שהשתרע דרומה עד לטחנת הקמח, שימשו בעיקר את הנוער שאהב לשוטט שם ולהנות מפירות עצי הפרי שנשארו מתקופת הכפר הערבי חלסה ובקיץ התקיימו בג'ונגל קייטנות. הג'ונגל נקרא כך ע"י התושבים בשל הצמחייה הסבוכה. חלק מטחנת קמח ואמה שנותרו לאורכו, הם עדות לכך שבנחל עין זהב ונחל הטחנות על שלוחותיהם זרמו מים רבים, שהניעו את הטחנה והפעילו את אבני הריחיים. מי נחל עין זהב ונחל הטחנות הובלו לטחנה באמצעות מערכת תעלות, סכרים ואמה.

תוכנית הפארק משנת 1963

יוהנה נזרי, אדריכלית נוף

תוכנית הפארק משנת 1975

יוהנה נזרי, אדריכלית נוף

בשנת 1963 הוכנה תוכנית לפיתוח הנחל וסביבתו ע"י אדריכל הנוף הלל עמר שלא בוצעה. כך גם בשנת 1965 לא נמצא מימון לתוכניתו החדשה של הלל עמר לשיקום הנחל וסביבתו. בשנת 1975 הוכנה תוכנית חדשה שאמורה היתה להפוך את הפארק לספארי עם כלובים לבעלי חיים ועוד. התוכנית אושרה ע"י כל הגורמים אך לאחר תחילת העבודות הסתבר שהכסף שהוקצה לפרוייקט איננו מספיק והעבודות נעצרו.

בין השנים 1987 ו – 2002 בוצעו תוכניות שונות לפיתוח האיזור בסיוע של הפדרציה היהודית של סן פרנציסקו, אשר שיפרה את זרימת המים, נוספו מגרשי משחקים, גינון ספסלים ותאורה שמשכה מחדש את התושבים לפארק.

שטחו של הפארק מגיע לכ – 110 דונם.

ראו בהרחבה בויקיפדיה: **פארק הזהב.**

מראה הפארק היום

צילום: יואל פיקסלר 2026

בית החאן (בית כאמל אפנדי)

מבנה בית החאן נבנה ע"י משפחת חוסיין שהנהיגה את הכפא חלסה ואת שבט הע'וורנה שהתיישב בעמק החולה במאה השמונה עשרה.

הבית נבנה ככל הנראה בצורתו הנוכחית ע"י שייח' חוסיין אליוסף שהיה מוכתאר השבט שנרצח בשנת 1917. בנו הצעיר של השייח' ירש אותו והפך למוכתאר של השבט. ככלל הבית שימש למגורים ולאירוח כאשר המבנה הצמוד אליו ממזרח שימש כאורווה לגמלים והסוסים שהגיעו למקום.

במאי 1948 ננטש המבנה יחד עם כל המבנים בכפר עת תושבי הכפר ברחו בעקבות כיבוש האיזור ע"י צה"ל המלחמת השחרור.

במאי 1949 כאשר הגיעו העולים הראשונים בני תימן הם שוכנו בבתי הכפר הנטוש וביניהם גם בחאן אשר שימוש גם כבית ספר. במבנה המזרחי ששימש כאורווה הוקם בהמשך מפעל בשם "מחצלת" אשר נתן תעסוקה לעולים ובו ייצרו מחצלות עשויות גומא.כעבור מספר שנים נסגר המפעל והוקמו בתי ספר בעיירה הצעירה והמקום הפך למחסן. משנות השישים המבנה יצא משימוש והיה מוזנח.

החאן עת שימש כבית ספר לילדי המתיישבים החדשים ב- 1949

צילום: אמיר גולדשטיין

המבנה המזרחי

צילום: יואל פיקסלר 2026

בשנות השבעים הוחלט להתחיל לשפץ את המבנה ונפתח בו בית ספר לציור ובהמשך הוגדר המקום כ"מרכז אומנויות" איזורי.

בשנת 1982 תרמה הקהילה היהודית בסן פרנסציסקו לשיפוץ המקום והפכה אותו לפנינה ארכיטקטונית מפוארת כפי שהיא נראית היום. במבנה המזרחי ששימש בתחילתו כאורווה הוקמו ביתות אשר בו נהנים תושביה המבוגרים של קריית שמונה מפעילות אומנותית של ציור, פיסול וכו'.

פנים המבנה המזרחי

צילום: יואל פיקסלר 2026

החאן המשוחזר

צילום: יואל פיקסלר 2026

המסגד

בשטח הפארק, סמוך לנחל, ניצב מבנה מסגד הבנוי מאבני גיר ובזלת–אחד השרידים המעטים שנותרו מהכפר הבדואי חלסה, ששכן במקום עד מלחמת העצמאות. המסגד נבנה בשנת 1906 על ידי מנהיג הכפר חלסה שייח' חוסיין אליוסף, שנרצח בשנת 1917.

מבנה המסגד עבר עם השנים שינויים ושימושים שונים והוא ממוקם בפאתי פארק הזהב. בשנים 1906–1948 (ימי הכפר אל–ח'אלסה) המבנה נבנה כמסגד אבן מרשים ששימש את תושבי הכפר המוסלמים לתפילה. בשנת 1948, עם נטישת הכפר ע"י תושביו הבדואים במלחמת העצמאות, המבנה ניזוק והמינרט (צריח המסגד) נהרס.

לאחר קום המדינה, שימש המבנה הנטוש והפתוח כנקודת מפגש והתאספות מרכזית לעולים החדשים. וכמו כן שימש המקום כאולם חתונות ושמחות קהילתי.

בשנת 1958, לאחר שיפוץ, נחנך המבנה מחדש כבית תרבות מרכזי של קרית שמונה, ונקרא על שמם של ד"ר משה מרזוק ושמואל עזר (עולי הגרדום בקהיר).

מבנה המסגד

צילום: יואל פיקסלר 2026

לוח הזכרון מעל הכניסה של המסגד

צילום: יואל פיקסלר 2026

בשנת 1977 מבנה המסגד הפך למשכנו של בית המשפט השלום עד להעברתו למרכז המסחרי של קריית שמונה בתחילת 1983.

מ- 1988 ואילך המבנה הוסב לשמש כמוזיאון לתולדות קריית שמונה, שמנציח את תולדות ההתיישבות המקומית, ימיה הראשונים של העיר ושל מעברת הפחונים. בקרבתו הוקמו מספר פחונים המשחזרים את תקופת המעברה במקום. היום המקום לא מתוחזק והמוזיאון איננו פעיל.

מבנה המסגד. מראה מדרום

צילום: יואל פיקסלר 2026

שיחזור של פחון מימי המעברה

צילום: יואל פיקסלר 2026

גבעת שחומית

גבעת שחומית היא רכס בזלתי צר ומוארך השוכן בחלקה המזרחי של קריית שמונה. הגבעה מתנשאת לגובה של 172 מטרים מעל פני הים (כ- 90 מטרים מעל עמק החולה), והיא נוצרה כתוצאה מהפעילות הגיאולוגית של השבר הסורי-אפריקאי.

המבנה והטופוגרפיה של הגבעה היא ייחודית בצורתה – אורכה כ- 2 קילומטרים מצפון לדרום, אך רוחבה צר מאוד ועומד על כ- 300 מטרים בלבד. בעבר היא כונתה בערבית "תל אל-חיה" (גבעת הנחש) בשל המבנה המפותל והארוך שלה.

מהמצפור שבפסגת הגבעה ניתן להנות מתצפית של כמעט 360 מעלות. הנוף חולש על העיר קריית שמונה כולה, הרי נפתלי ומצוק רמים ממערב, עמק החולה ורמת הגולן ממזרח, הר חרמון בצפון מזרח ועד לעמק עיון בצפון.

מראה (החרמון) לכיוון מזרח

צילום: יואל פיקסלר 2026

שלט: מצפור גבעת שחומית

צילום: יואל פיקסלר 2026

מראה לכיוון דרום-מזרח

צילום: יואל פיקסלר 2026

הגבעה מכוסה ביער של עצי אקליפטוס ואורנים שנטעה קק"ל. לאורך עונות השנה היא מתמלאת בפריחה עונתית מגוונת: חצבים בסתיו (אוקטובר), רקפות וכלניות בחורף (פברואר), ותורמוסים וכליל החורש באביב (מרץ).

במקום נבנה מגדל תצפית ייחודי שאוכלס ע"י צופה על מנת להתריע על פריצת שריפה ועל מיקומה. כיום המצפה איננו בשימוש.

מגדל התצפית
להתרעה על שריפות

צילום: יואל פיקסלר 2026

תקופת הפיגועים והמתח הבטחוני בקרית שמונה

בשנות ה- 60 וה-70 של המאה הקודמת הפכה קריית שמונה לאחד היעדים המרכזיים של הטרור הפלסטיני, בשל קרבתה לגבול לבנון (אזור שכונה אז "פתחלנד"). בתקופה זו סבלה העיר משילוב קטלני של ירי קטיושות ממושך וחדירות מחבלים לשטח היישוב, אירועים שגבו מחיר כבד בחיי אדם ועיצבו את אופייה המקומי בעיר קו עימות.

להלן תמצית האירועים והמאפיינים המרכזיים של אותה תקופה:

בשנת 1968 החלו ארגוני הטרור הפלסטיניים הפועלים מדרום לבנון לירות לראשונה רקטות קטיושה לעבר העיר. הפגזות אלו הפכו לשגרה מורטת עצבים עבור התושבים, שחלק ניכר מזמנם עבר בישיבה במקלטים ציבוריים שאיכותם באותם ימים הייתה ירודה.

סוללת קטיושה
מותקנת על גבי רכב

ויקיפדיה

פגיעת קטיושה באוטובוס
בקרית שמונה 1969

ויקיפדיה

הטבח בקריית שמונה (11 באפריל 1974)

זהו אירוע הטרור הקשה והמשמעותי ביותר שחוותה העיר, והוא נחשב לפיגוע החדירה הראשון בישראל שבו היעד היה רצח המוני של אזרחים בתוך בתיהם.

שלושה מחבלים מארגון "החזית העממית לשחרור פלסטין-המפקדה הכללית" חצו את הגבול מלבנון, חדרו לעיר בשעות הבוקר המוקדמות כשהם חמושים ברובים וברימונים. המחבלים פנו לבנייני מגורים והם עברו מדירה לדירה, ורצחו באכזריות משפחות שלמות, נשים וילדים קטנים. בפיגוע נרצחו 18 בני אדם (16 אזרחים ושני חיילים) ונפצעו 15 נוספים. בין ההרוגים היו שמונה ילדים. שלושת המחבלים חוסלו במהלך חילופי אש עם כוחות צה"ל שפרצו לבניין שבו התבצרו.

לקראת סוף העשור ותחילת שנות ה- 80, הירי מלבנון הלך והחמיר. המצב הביטחוני הרעוע הוביל בסופו של דבר את מדינת ישראל ליציאה למבצע ליטני (1978) ולאחר מכן למלחמת לבנון הראשונה (1982), במטרה להרחיק את קני השיגור של המחבלים מהעיר.

תקופה זו הותירה צלקת עמוקה בקריית שמונה. לצד האבל הכבד, היא הצמיחה קהילה בעלת חוסן ייחודי.

בעקבות הפיגועים שונתה תפיסת האבטחה במוסדות החינוך בישראל (החל חיוב שמירה בבתי ספר), והמדינה החלה להשקיע משאבים רבים יותר במיגון הבתים ובבניית מקלטים בצפון.

האנדרטה לחללי פעולות האיבה בקרית שמונה

צילום: יואל פיקסלר 2026

קרית שמונה בשני העשורים האחרונים

להלן תקציר התחנות המרכזיות בחיי העיר לאורך עשרים השנים האחרונות:

השנים שאחרי מלחמת לבנון השנייה: שיקום ובנייה (2006–2012)

במהלך מלחמת לבנון השנייה (קיץ 2006) ספגה העיר פגיעות ישירות רבות מאות רקטות, שהובילו לעזיבה זמנית של מרבית תושביה. עם סיום המלחמה, החל תהליך שיקום נרחב של תשתיות העיר ומערך המיגון שלה.

בשנות ה– 90 החל הספונסר איזי שרצקי לתמוך בקבוצת הכדורגל המקומית הפועל עירוני קרית שמונה, והביא לפריצת הדרך ההיסטורית של מועדון הכדורגל המקומי, אשר העפילה לליגה הראשונה ואף רשמה זכייה סנסציונית באליפות המדינה בעונת 2011/2012 – הישג שהביא לעיר גאווה עצומה והפנה אליה זרקור חיובי, ובעונת 2013/2024, היא זכתה גם בגביע המדינה.

אצטדיון כדורגל בקרית שמונה

צילום: De Roaster, Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0, 2023

תנופת פיתוח, הרחבה ופודטק (2012–2023)

במהלך עשור זה נהנתה קריית שמונה משקט ביטחוני יחסי, למעט אירועי ירי בודדים וספורדיים. תקופה זו אופיינה בתנופת פיתוח משמעותית:

חלה התפתחות מבחינה דמוגרפית, נבנו שכונות מגורים חדשות בצפון העיר – שכונת "יובלים" ושכונת "מורדות נפתלי".

מבחינה כלכלית העיר מותגה והתפתחה כמרכז ארצי של תעשיית הפודטק (טכנולוגיית מזון) והאגרו-טק, לצד הרחבת המרכזים המסחריים והקניונים.

מראה העיר
מגבעת שחומית

צילום: יואל פיקסלר 2025

חיים ברביבי (ראש עירית
קרית שמונה לשעבר)
מארח קבוצת מבקרים

במאי 2024 החליטה המועצה להשכלה גבוהה על תחילת הליך של הפיכת מכללת תל חי לאוניברסיטה, וב-19 בינואר 2026 הסמיכה המועצה להשכלה גבוהה את המכללה כאוניברסיטה והשלימה את המהלך, בהתאם לכך שינתה המכללה את שמה ל"**תל-חי אוניברסיטת קריית שמונה בגליל**".

מכללת תל-חי המשיכה להוות עוגן לסטודנטים רבים, וענף התיירות בעיר ובסביבתה זכה לעדנה בזכות בתי הארחה וצימרים.

בשנת 2018 נבחר אביחי שטרן, בן המקום, לראשות העיר בהיותו בן 33, והפך לאחד מראשי הערים הצעירים בישראל.

הלוגו החדש של האוניברסיטה

ויקיפדיה

ראש עירית קרית שמונה אביחי שטרן

ויקיפדיה

מלחמת חרבות ברזל ופינוי העיר (אוקטובר 2023 ואילך)

נקודת המפנה הדרמטית ביותר בתולדות העיר מאז הקמתה התרחשה בעקבות אירועי 7 באוקטובר 2023 ופתיחת החזית הצפונית על ידי חזבאללה.

באוקטובר 2023, לראשונה בהיסטוריה, קיבלה הממשלה החלטה רשמית על פינוי מלא של תושבי קריית שמונה לבתי מלון ולדיור חלופי ברחבי הארץ בשל איום הרקטות וטילי הנ"ט. העיר הפכה לעיר רפאים כמעט לחלוטין, ותושביה פוזרו במאות מוקדים.

מראה העיר מגבעת שחומית

צילום: יואל פיקסלר 2026

הלחימה בצפון נמשכה לאורך חודשים ארוכים וגרמה לנזקים כבדים לרכוש, לבתים ולעסקים בעיר מהפגזות בלתי פוסקות.

לאורך תקופת הלחימה הממושכת נוצר גל נטישה של משפחות צעירות ובעלי אמצעים שבחרו להעתיק את חייהם למרכז הארץ ולשכור דירות לטווח ארוך. כך גם תעשיית הפודטק הצעירה נטשה את המקום, אף על פי שבשלבים מסוימים של הלחימה חלק מהתושבים ניסו לשוב באופן עצמאי, ואף נרשמו מקרים בודדים של משפחות שהגיעו לעיר, נכון להיום העיר עדיין מתמודדת עם השלכותיו ההרסניות של הפינוי הממושך ואשר בלם את הפיתוח הכלכלי והטכנולוגי.

הנהגת העיר מנהלת מאבק מול משרדי הממשלה להזרמת תקציבי חוסן, שיקום התשתיות ופיצויים, מתוך חשש עמוק לעתידה הדמוגרפי והכלכלי של העיר ביום שאחרי המלחמה.

נזק מפגיעת רקטה בקריית שמונה במהלך מלחמת חרבות ברזל

צילום: יוני 2024 Ammar Awad /Reuters

מקורות:

- אגמא, המרכז לאגני הקוות ונחלים, נחל עין זהב בקרית שמונה 2021.
- יוהנה נזרי, אדריכלית נוף, רכזת העמותה לשימור קסמי טבע ונוף.
- ויקיפדיה
- תודה למר חיים ברביבי על העזרה וההדרכה בשביליה של קרית שמונה.

אנו מכבדים את זכויותיהם של בעלי זכויות יוצרים ומשקיעים מאמצים באיתור בעלי זכויות יוצרים לצורך שימוש בחומרים המופיעים באתר. השימוש נעשה על פי סעיף 27א לחוק זכויות יוצרים תשס"ח-2007, ואם לדעתכם נפגעה זכותכם כבעלים של זכויות יוצרים בחומר המופיע באתר זה, הנכם רשאים לפנות באמצעות דואר אלקטרוני לכתובת: info@hamoreshet.org.il בבקשה לחדול מעשיית השימוש ביצירה, וציינו שם מלא ומספר טלפון, וצרפו צילום מסך וקישור לדף הרלוונטי באתר.

הפקה: מתנדבי קבוצת אבני מורשת – תקשורת לנכסי מורשת מוחשית [10/2026]

תחקיר וכתיבה: ד"ר יואל פיקסלר

אבני מורשת